

UNITÁRIUS ÉLET

XXXIII. ÉVFOLYAM 1. SZÁM

1979. JANUÁR—FEBRUÁR

Dávid Ferenc emlékestendő

Nagy és neves esztendő köszöntött reánk, magyar unitáriusokra. Az idén emlékezünk mártírhalált halt egyházalapító püspökünk, Dávid Ferenc elpihenése négyszáz éves fordulójáról. Földi nyughelyét, mint ama názáretiét, nem jelzi kereszt vagy emlékoszlop. A dévai vár romjai közt van egy cella, ott márványba vésett betűk jelzik életének utolsó földi állomáshelyét. Az újszövetségben, melyet mindig magasra értékelt, sok olyan ige van, mely vele lehetett élete végső perceiben. Szent bizonyágtevésként nem egyszer elszuttogta, hogy „tudom, kinek hittem”. Pál apostol jegyezte fel ezeket az ígéket Timotheushoz, kedvenc tanítványához írt második levele első részének 12. versében.

Dávid Ferenc munkái egy részét latin, más részét magyar nyelven írta. Prédikációiból, melyeket magyar nyelven mondott, egy kötetnyi nyomtatásban is fennmaradt. Az 1569-ben kiadott mű egy-

László Gyula professzor rajza

házunk könyvtárának, de a magyar tudományosságnak is egyik drága értéke. Innen idézem a következőket: „Miképpen eleitől fogva az igazságnak szeretője voltam, azonképpen ennek utánna is akarok lennem és tehetségem szerint az Istennek tiszta igéjét követnem. Ha pedig valamiben megcsalatoztam volna, akik Istennek igéjéből igazabbat mutatnak, megköszönöm s követni nem szégyellem.”

ÚJ ÉV

Pál, Kolossébeliekhez 3,10

Lepergett az Idő homokóráján egy szem — elmúlt egy esztendő, az 1978-ik. Szilveszter éjszakáján kiki a maga módján búcsúzott tőle. Ki csendes befeléfordulással, ki családi, vagy zajos baráti körben, több-kevesebb pohárkoccintás közt. Az órák mutatói közben lassan haladtak, és megérkezett 1979. Egy pár pihenő óra után az élet ott folytatódott, ahol az előző évben abbamaradt — a munkás, szorgalmas hétköznapokban. Előzően már száz és százezer jókívánság hangzott el, hogy boldog új esztendőt kívánunk. Vitte a posta a képeslapokat. Barátok, ismerősök szorongatták egymás kezét. Talán még most is elhangzik egy-egy elkésett jókívánság. Komolyan hisszük és reméljük, hogy a kívánság beteljesedik: boldog lesz a holnap. Ha előzően voltak is hiányosságok, ez évben minden jóra fordul — reménykedünk a boldog újesztendőben.

Mindnyájan tudjuk, hogy minden esztendő ilyenkor, a kezdetén, olyannak tekinthető, mint egy ismeretelt felfedező út, mint egy izgalmas kirándulás, melynek előtte állunk, s amely mindent magában rejthet, csúcsokat-szakadékokat, napfényt és jégesőt. Mi pedig az út kezdetén reménykedünk a csodákban, reméljük, hogy a ránk váró úton csak virágok és szépségek jutnak osztályrészünkül. Elhessegetjük magunktól a bibliai Prédikátor keserű bölcsességét, miszerint semmi sincs új a nap alatt. Nem akarjuk elfogadni szavait, hogy hiábavalóság, minden hiábavalóság. Az életet ígéretnek, lehetőségnek tekintjük — különösen ilyenkor, az esztendő első heteiben. Bizunk az életben, bizunk a következő napokban, hónapokban.

Még fogadalmakat is tesznek sokan az év fordulópontján, hogy a maguk részéről más életet, jobb, helyesebb, tisztább életet kezdenek, hogy valóban boldogabb lehessen életük az új évben. Sajnos, ezek a fogadkozások általában nemigen valósulnak meg. Másnapos állapotban, megkeseredett szájjal fogalmazódnak, és hamar elfelejtődnek. Marad továbbra is a csodavárás, hogy az a bizonyos boldogabb, tö-

kéleltesebb élet majd kívülről jön és teszi szebbé, teljesebbé életünket. Pedig mindenki tudja, hogy ha vannak is csodák, azok sohasem kívülről érkeznek hozzánk, azok bennünk fakadnak. Ha önéletünk teljesebbé válását reméljük, méltán tesszük azt. De a változásnak önmagunkban kell megtörténnie.

A szebb, a jobb, a tökéletesebb szüntelenül remélhető — ha — magunk is megfeszítjük erőnket ezekben érdekeiben. Miként alapigénk tanítja, önvizsgálattal, alázattal le kell vetnünk hibáinkat, bűneinket, önzésünket, s akkor megújulhat az ember. Igen, az ember egyedül képes a teremtett lények között, a szüntelen megújulásra. Ebben és csakis ebben az állandó önművelésben, önmegigazításban remélhetjük a boldogabb holnapot, így a boldogabb új esztendőt is.

A vallások azt tanítják, hogy az ember Isten képére teremtett. Istent hordjuk magunkban, aki maga a szépség, jóság, igazság, hűség és szeretet. Ha ezeket a vonásokat, jegyeket életünkben maradéktalanul megvalósítjuk, ha nem teszünk engedményeket az ellenkezők irányában — akkor valóban Isten képére hasonlítunk. Csak így közeledhetünk Istenhez és igazi önmagunkhoz.

Egyházunkban. ősi szokás szerint, istentisztelettel kezdtük az 1979-ik esztendőt is. Kértük Istent, hogy vigyázzon ránk, őrizzen meg, segítsen meg az új esztendőben. Rendíthetetlenül hisszük, hogy irgalmas Istenünk meghallgatja kérésünket.

Isten valóban segít, megáldja az új esztendőt is — ha — ... felöltözzük „amaz új embert, aki Teremtőjének képmására állandóan megújul, hogy egyre jobban megismerje őt...” (Pál: Kolossébeliekhez 3,10).

Bajor János

Dr. Borbély Samu kitüntetése

— Dr. Borbély Samu ny. egyetemi tanárt, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagját a miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem 1978. december 7-én tiszteletbeli doktori címmel tüntette ki. A kiváló matematikatudós kolozsvári Unitárius Kollégiumunk neveltje és jeles diákja, annak idején a Kriza János önképzőkör nagymúltú folyóiratának, a „Remény”-nek tudományos szerkesztője is volt. Régi iskolájához való ragaszkodását mutatja, hogy 1975-ben résztvett a kollégium diákjainak 50 éves érettségi találkozásán. A miskolci ünnepélyes avatáson mondott beszédében élete tanulságát így foglalta össze: mindig követni kell a lelkiismeret emberi parancsait. Amikor kitüntetéséhez, élete munkájának e méltó megbecsüléséhez gratulálunk, ezt azzal az érzéssel tesszük, hogy az alapelvül vallott gondolat kialakításában a kolozsvári alma mater szelleme is értékes útravalót adott.

Örömünkre szolgál, hogy emlékezésünkben nem állunk egyedül. A Magyar Tudományos Akadémia már május 15—19. napjain, az egykor töröktől is ostromolt Siklós várában előadássorozatot tart, melyen neves hazai és külföldi tudósok emlékeznek annak a szellemi-vallásos irányzatnak az elindulásáról, első küzdelmeiről, melyet mi unitarizmusnak nevezünk. Ez a vallásos irányzat, a XVI. század második felében, magyar földön alakult első ízben egyházzá.

Augusztus havának kilencedik napján Budapesten zsinati ünnepséget tartunk, melyen megemlékezünk arról az emberről, akit Jézus egyik legjobb tanítványának tartunk, s akinek példaadását és hitét ma is követjük.

Zsinatunkat aug. 11—12. napjain követi a kolozsvári zsinat, majd a dévai várban, az egykori börtöncellában elhelyezzük az emlékezés élő virágait.

Dávid Ferenc az apostol szavaival figyelmeztet, hogy emlékezésünk és ünnepszentelésünk akkor lesz méltó öhozzá, ha az evangélisták munkáját cselekedjük, s szolgálatunkat teljesen betöltjük.

Dr. Ferencz József

A Kriza önképzőkör levele Arany Jánoshoz

A Magyar Tudományos Akadémia kéziratárában őrzött kiadatlan Arany János levelezés között találta az alábbi érdekes levelet és Arany Jánosnak arra adott távirati válaszát dr. Gergely Pál, a kolozsvári unitárius kollégium Kriza önképzőkörének 1919/20. iskolai évi elnöke, az ismert irodalomtörténész, aki szíves volt azt közlés céljára az Unitárius Életnek átengedni.

A KRIZA ÖNKÉPZŐKÖR LEVELE ARANY JÁNOSHOZ

Mélyen tisztelt Uram! Az unitárius tanodák ifjúsága, tanáraival egyetértve elhatározta, hogy a székelly népköltészet halhatatlan gyűjtője s feledhetetlen költő és püspök, KRIZA JÁNOS szülőházát (Nagyajtán) emléktáblával jelölendi meg f. é. júl. 16-án, s ez alkalomra *emlék-albumot* fog kiadni.

Bocsássa meg nekünk, parányoknak, édes hazánk legnagyobb költője, ha Kriza iránti lelkesedésünk túlbátorra teszen! Óhajításunk szerfelett merész, tán a lehetetlennel határos. Mindazonáltal a cél nemes volta reményt, a remény hitet ad, a hit pedig bátorságot önt belénk alázatos kérésünket nyilvánítani. Ha a Toldi-trilógia alkotója néhány soros költeménnyel szerencsétlené irodalmi vállalatunkat, mellyel Krizának akarunk áldozni: meg vagyunk győződve, nagyobb s kedvesb elégtétel lenne ez Kriza szellemé-

nek, s a szellemet őszintén tisztelő Unitarizmusnak, — mintha az a társadalom hozná babérkoszorúját a költő szülőházára, mely oly kevés elismeréssel adózott, míg élt, a székelly csalogánynak. — Az emléklap tiszta jövedelmét a takarékpénztárban fogja elhelyezni, s kamatait önképzőköri pályamunkák díjazására fordítandja. — Ha bátorságunk nem *tolakodás*, legyen szabad mélyen tisztelt Uraságod legbecsesebb válaszáért esedeznünk: remélhetjük-e, hogy becses költemény küldeményével e hó 28-ig megajándékozni kegyeskedik? Ha ellenben bátorságunk *túl ment* az illem s a józan ész határán: legbecsesebb elnézését kérjük.

Így is, úgy is maradunk M. T. Uraságodnak alázatos szolgálói: a szerkesztőbizottság nevében: Kovács János igazg. tanár, az ünnepély vezetője, Györffy József, Székely József és Gábor Albert. — Kolozsvár, 1882. jún. 10."

Arany János egészsége élete utolsó heteiben leromlott. 1882. októberében akadémiai hivatali lakásán el is hunyt. Érthető tehát, hogy a kolozsvári Kriza Önképzőkörtől kapott levél vétele után, 1882 nyarán a következő távirattal válaszolt:

Kovács János tanár úrnak, Kolozsvár.

Folyvást szenvedek, nem látok: visszavonultam az irodalomtól, nem küldhetek verset. Arany.

Közli: dr. Gergely Pál

ELŐFIZETŐINK FIGYELMÉBE

Az Országos Anyag és Árhivatal közleményére hivatkozással szeretettel értesítjük előfizetőinket, hogy a sajtótermékek árának megváltozásával kapcsolatban 1979. február 1-től kezdődően az Unitárius Élet belföldi előfizetési ára **48 Ft-ra**, a külföldre történő előfizetések ára **80 Ft-ra** változott. A különbözet kizárólag a lelkészi hivatalok, vagy kiadóhivatalunk útján egyenlíthető ki.

LAPZÁRTA UTÁN:

Benczédi Domokos ny. unitárius lelkész — útban Amerikába —, Budapesten január 16-án, 80. éves korában váratlanul elhunyt. A Farkasréti temetőben helyeztük örök nyugalomra nagy részvét mellett. Munkásságáról következő számunkban emlékezünk meg. Áldott legyen emléke.

Megemlékezés az állam és az unitárius egyház között kötött egyezmény harmincadik évfordulójáról

Nov. 28-án Egyházi Képviselő Tanácsunk ünnepi ülésen emlékezett meg erről a jeles évfordulóról. Lapunk múlt számában közöltük a Tanács egyhangúlag elfogadott nyilatkozatát. Az ünnepi ülést *Bajor János* bibliaolvasása és imája vezette be, *Bartók Béla* főgondnok nyitotta meg az ülést üdvözölve a megjelenteket, köztük *Straub István* elnökhelyettest és *dr. Pozsonyi László* főosztályvezetőt az Állami Egyházügyi Hivatal képviselőit. Az esemény történeti háttérét *dr. Jakab Jenő* előadása világította meg. *Husztai János* olvasta fel a már említett nyilatkozatot. *Straub István* elnökhelyettes felszólalását az alábbiakban közöljük. A felszólalást *dr. Ferencz József* püspök köszönte meg és zárta be az ünnepséget.

STRAUB ISTVÁN ELNÖKHELYETTES FELSZÓLALÁSA

Igen tisztelt Püspök Úr, Főgondnok Úr, tisztelt Egyházi Képviselő Tanács!

Őszinte tisztelettel köszöntöm a Magyarországi Unitárius Egyház Képviselő Tanácsának tagjait, a megjelenteket.

Köszönöm a megtisztelő meghívást, a lehetőséget a szólásra. Engedjék meg, hogy átadjam az Állami Egyházügyi Hivatal elnökének, Miklós Imre államtitkár úr köszöntését.

Az elmúlt években több esetben is kifejezésre jutott mind állami, mind egyházi részről, hogy államunk és az unitárius egyház között létrejött a két fél érdekeit kifejező gyakorlati, politikai együttműködés, szilárd alapokon áll és eredményesen fejlődik.

Az ünnepi megemlékezésükben részletesen foglalkoztak az Unitárius Egyház történelmi múltjával, jelenlegi helyzetével, méltatva az 1948-ban kötött egyezmény jelentőségét.

Az állam és az Unitárius Egyház zavartalan jó viszonyáról szólva mindenekelőtt hangsúlyozni szeretném azoknak az egyházi személyeknek történelmi érdemeit, akik fáradoztak és harcoltak az egyezmény megkötéséért, és az egyezményben foglaltak alapján a helyes gyakorlat, a jó kapcsolatok kialakulásáért és fejlesztéséért.

Mindenekelőtt, magasra értékeljük *dr. Ferencz József* püspök úr munkásságát, aki az egyezmény aláírásától és megfogalmazásától kezdve harminc éven át napjainkig fáradhatatlanul, következetesen dolgozott és dolgozik az egyezmény szellemének megvalósításán, és az elért közös eredmények megszilárdításán.

A Püspök Úr által képviselt — mind szocialista hazánk, mind az Unitárius Egyház érdekeit szolgáló — elvi alapokon nyugvó társadalmi-politikai egyházi teológiai állásfoglalások, a sokoldalú hazai és nemzetközi békemunka, méltó elismerést szerzett a Püspök Úr és az Unitárius Egyház számára. Nemcsak hazai, hanem külföldi egyházi és még szélesebb körben is.

Amikor a Püspök Úr sokoldalú munkásságáról a legnagyobb elismeréssel szólok, szeretném kifejezésre juttatni azt a kívánságunkat, hogy még sokáig végezze *Bartók Béla* főgondnok úr és a lelkész-társak támogatásával felelősségteljes egyházvezetői tevékenységét. Az állam és az Unitárius Egyház közötti, ma már szinte természetesnek tűnő jó viszony a harminc évvel ezelőtti időkben nem volt ilyen természetes. Ezért talán nem felesleges újra és újra végiggondolni, mi-
ben jelentett újat az egyezmény szocialista társadalmi viszonyainkban élő egyházak számára.

Az egyezmények, kétségtelen, az aláíró két fél, az állam és az egyházak közötti viszony rendezését jelentik, a legalapvetőbb kérdésekben. Összefoglalják kétoldalúan azokat a normatívákat, amelyek betartását vállalják és biztosítják. Legfőbb értéke, hogy a nyilvánvaló világnézeti különbözőségeket mellett is for-

rása a kölcsönös bizalom kiépülésének és elmélyülésének.

Az egyezmények keretet jelentenek, de egyben biztonságot is az egyház számára a hitélet alakulásában, és segítséget az együttélés során keletkező konfliktusok elkerülésére, vagy a vitás kérdések tárgyalások útján történő rendezésére. Az egyházak működési lehetőségei az egyezményekben rögzített formákban nem szűkösek és legtöbb esetben a teljes kitöltésük okoz gondot az egyházak vezetőinek, papjainak.

Az egyezmények egyszerre fejezik ki az állam és egyházak részére. Ezen az úton haladva együtt munkáljuk a közös érdekeket, amelyek lehetővé teszik, hogy az eltérő, ütköző érdekek miatt, ne válljunk ellenségekkel, hanem a dialógus, a párbeszéd feszültségében ugyan, de együttműködőként folytassuk történelmi utunkat, népünk javára.

A szocialista haza, társadalom a nép iránti kötelességek teljesítése függvényében az egyházi vezetők, papok és a hívők jogai természetesen nyernek érvényesülést, a hátrányos megkülönböztetések kizárásával. Ez az egyetlen biztonságos út, amely a szocializmusban hosszútávon biztosíthatja az állam és az egyházak kiegyensúlyozott jó viszonyát, együttélését, gyakorlati együttműködést. Ezt az utat magukénak tekintik, helyeslik és óvják a hívő emberek milliói is, hiszen legfőbb érdeküknek a békés, nyugodt szocialista építésnek, ez felel meg egyedül!

A triumfáló, tárgyalásokat, egyezményeket kerülő, harcos egyházi törekvések Magyarországon már 1948—49-ben véglegesen kudarcot vallottak. Beigazolódott, hogy ez az út: a politikai harc útja, zsákutca az egyházak számára, amihez többé nem akarnak és nem is lehet visszatérni!

Ezért van jelentős történelmi súlya annak, hogy a protestáns, unitárius, izraelita egyházak ezt felismerve az egyezmények útján haladva, elsőként és következetesen építették a jelenlegi kedvező viszonyok kialakulását.

A jelenlegi jó gyakorlati politikai együttműködés fejlődése, a jó légkör, arra ösztönzi az egyház lelkészeit és híveit, hogy ki-ki maga lehetősége, képessége szerint munkaterületén aktívan kivegye részét a társadalmi fejlődés elősegítésében. Örülünk annak, hogy az Unitárius Egyház vezetőinek, papjainak és híveinek társadalmi közéleti aktivitása tovább fokozódott, mind a Hazafias Népfront VI. kongresszusán elfogadott program megvalósítása érdekében, mind a hazai és nemzetközi békemunka vonatkozásában.

Biztos vagyok abban, hogy államunk és az Unitárius Egyház egyezményen alapuló jó kapcsolata eredményesen alakul a jövőben is. Folytassák tovább a köz javát szolgáló aktív munkájukat, szeretett magyar népünk boldogulása érdekében és fokozzák erőfeszítéseiket a békéért, a háborús feszültség enyhüléséért folytatott küzdelemben!

Köszönöm figyelmüket.

Köszöntés

D. Dr. Káldy Zoltán, a magyarországi evangélikus egyház elnök-püspöke húsz esztendeje áll egyháza élén. Mi is köszöntjük ebből az alkalomból, csatlakozva egyháza, a testvéregyházak és az Állami Egyházügyi Hivatal jókívánságaihoz.

Nehéz körülmények között vette át egyházkerülete vezetését, mely ma példaadóan tevékenykedik. Alig van egy-két gyülekezete, melyet ne látogatott volna meg húszéves szolgálata rendjén. Prédikátor és könyvíró, kitűnő szónok, akinek beszédeit más egyházak hívei is, és szerteszét a hazában és a nagyvilágban a békeépítő emberek sokasága hallgatja mondanivalóját, megbecsülő és tisztelő figyelemmel.

Életére és munkásságára továbbra is Isten gazdag áldását kérjük.

A visszhangra talált szó

Két napon át, december elején, tanácskozott a IX. Magyar Békekongresszus. Az elmúlt öt esztendőben jelentősen fejlődött a magyar békemozgalom, hatékony eszközzé vált a szocialista nemzeti egység erősítésének, a különböző világnézetű emberek politikai együttműködésének, állapította meg egyik napilapunk. Ez valóban így is van. Az alábbiakban azt igyekszünk felmérni, hogy mivel járultak hozzá az egyházak a kongresszus munkájához, és hogyan értékelte maga a kongresszus az egyházak körében folyó békemunkát.

SZOROS EGYÜTTMŰKÖDÉS

A magyarországi egyházak — állapítja meg a Magyar Nemzet előzetes cikke — béketevékenységükben is támaszkodnak az állam és az egyház között kialakult jó viszonyra. Az egyházak békemunkája is jelentősen hozzájárul ahhoz, hogy a hívő emberek egyre jobban felismerik: nincs ellentmondás hitük és a békemozgalmi munka között. Vallják, hogy a hívők erkölcsi kötelessége a béke védelme, építése. Az egyházak cselekvően támogatják az Országos Béketanács éves programját, nemzetközi kapcsolataikat is eredményesen hasznosítják a békemozgalom célkitűzéseinek támogatására.

EGYHÁZIAK MEGNYILATKOZÁSAI

A békekongresszus ünnepi ülésén az elnökség első sorában ott ült *dr. Lékai László* bíboros, primás-érsek, a katolikus püspöki kar elnöke, és *dr. Bartha Tibor* református zsinati elnök, aki egyben az Ökumenikus Tanácsnak is elnöke.

Dr. Timkó Imre görög katolikus megyéspüspök, a katolikus püspöki kar nevében üdvözölte a kongresszust. „Mi katolikus keresztények kezdettől fogva szívesen csatlakoztunk az országos, az európai és a világ békeszervezeteinek kezdeményezéseire. Azokkal maradtunk mindvégig szolidáris együttműködésben, akik következetesen vallják, hogy a béke ügye csak a békés együttélés és a kölcsönös építő együttműködés útján valósulhat meg... Ezért munkálkodunk együtt a magyar békemozgalommal. Ez az együttműködés a béke ügyéért érzett felelősségtudatunkon alapszik.”

Dr. Káldy Zoltán, az evangélikus egyház püspök-elnöke, a Béke Világtanács tagja, egyháza köszöntését így tolmácsolta: „Nem vagyunk itt kívülállók, sem tiszteletbeli tagok, sem vendégek, hanem családtagok és munkatársak, akik együtt kiáltunk a család többi tagjaival a háború és minden pusztítás ellen és együtt cselekszünk a békéért, az építésért, és a haladásért.” „Az egyház hívei tudják: amikor a szocialista társadalmi rend építését segítik, akkor népünk boldogulását segítik és a békét építik. A békéért való cselekvés egyik forrása az a bizalmi légkör, amely az állam és az egyház viszonyában érvényesül.”

Dr. Kürti László, miskolci református püspök elmondta: századunk utolsó negyedében központi kérdéssé vált a béke ügye, amellyel mindazoknak foglalkozniuk kell, akik felelősséget éreznek az emberiség jövőjéért. Az egyházak is csak akkor tölthetik be küldetésüket, ha aktívan hozzájárulnak az igaz ügy sikerre viteléhez.

Dr. Palotay Sándor, a Szabadegységek Tanácsának elnöke egyebek közt hangsúlyozta: a lelkészek és hívők ma már nem a kívülállók érdeklődésével figyelik a magyar békemozgalom munkáját, hanem mind több feladatot vállalnak belőle.

ÁLLÁSFOGLALÁS A JÖVŐÉRT

A kongresszus által elfogadott állásfoglalás is megemlékezik a különböző társadalmi rétegek felelősségéről, és a békemunkával kapcsolatosan az egyházakról a következőket mondotta:

„Békemozgalmunk megköszöni, s a jövőben is kéri,

igényli és segíti az egyházi személyek, a hívők hazai és nemzetközi tevékenységét.”

AZ ÚJ TISZTSÉGVISELŐK

A békekongresszus egyhangúan, a Béke Világtanács tagját, az eddigi eredményesen munkálkodott főtitkárszont, *Sebestyén Nándornét* választotta meg új elnökévé. Három neves személyiség segíti elnökhelyettesként munkáját: *Boldizsár Iván* állami díjas író, *dr. Eckhardt Sándor* és *dr. Sztanyik B. László* professzorok. Az új főtitkár: *Kovács Béla*, a titkár újra *Sütő Gyula* lett.

Az elnökségben az egyháziak közül a következők foglalnak helyet: *Bíró Imre* kanonok-plébános, országgyűlési képviselő, a katolikus papi békebizottság titkára, *dr. Ijjas József*, kalocsai érsek, a katolikus papi békebizottság elnöke, *dr. Káldy Zoltán* az evangélikus egyház püspök elnöke, *dr. Kürti László* miskolci református püspök. Az elnökség tagjai közé választották *Sándor Istvánt*, a Béketanács osztályvezetőjét is.

A KONGRESSZUS VENDÉGEI

Az üléseken részt vettek a Béke Világtanács küldöttei, élükön *Romesh Chandra* elnökkel, *V. V. Kovanov*, a Szovjetunió Tudományos Akadémiájának tagja, a szovjet békebizottság elnöke, *Harry Bridges*, az amerikai békeerők nemzetközi fórumának alelnöke és *Do Xuan Oanh* zeneszerző, a vietnami nép békebizottságának képviselője.

Romesh Chandra nagy hatással elmondott beszédéből idézzük a következőket: „25 évvel ezelőtt jártam először Budapesten s ez azért is emlékezetes, mert akkor vettem részt először a BTV ülésén. Megállapíthatom, hogy a magyar békemozgalom a béke világmozgalom első soraiban harcol, s világszerte megbecsülést szerzett hazájának”. Ezért tolmácsolja örömmel a BTV és a benne tömörült 130 ország békeszervezeteinek meleg üdvözlését.

A neutronfegyverről szólva elmondotta, hogy több mint hétszázmillió ember írta alá a neutronfegyver elleni stockholmi tiltakozást. És a közvéleménykutató irodák egybehangzó megállapítása szerint ma az amerikai emberek hetven százaléka elutasítja a neutronfegyver gyártását. A fegyverkezési hajszát elutasítók száma a NATO-országokban is egyre növekszik. Értékelte azt, hogy a BTV elnöksége először ülésezett az idén Washingtonban, ahol hirdették, hogy az emberiségben megvan az erő a háború elhárításához.

„Megmenteni és jó irányba megváltoztatni a világot, ez a mi feladatunk” — fejezte be nagyhatású beszédét *Romesh Chandra* elnök.

KITÜNTETÉSEK ÁTADÁSA

Az ebédszünetben *Sebestyén Nándorné* a Parlament Gobelín termében a békemozgalom kitüntető jelvényét nyújtotta át a békemozgalomban hosszú ideje és kiemelkedően tevékenykedőknek. Köztük volt *dr. Ferencz József* püspökünk is, aki ez alkalommal másodszer részesült e magas elismerésben.

SAJTÓTÁJÉKOZTATÓ

Az Országos Béketanács Vietnamban járt küldöttsége képviselőjében *Sebestyén Nándorné* országos elnök januárban sajtótájékoztatót tartott. Emberi képekben, színes előadásban ismertette a vietnami és a kambodzsai helyzetet és vázolta a várható fejleményeket. A küldöttség tagja volt — többek között — *Máriássy Judit* író is, aki Vietnam kulturális fejlődéséről szólva, megemlékezett, hogy *Sánta Ferenc* írónak „*Hűszóra*” című regénye vietnami nyelven 28 000 példányban jelent meg, annak ellenére, hogy az ország általánosságban papírhiánnyal küzd. A harcoló Vietnam áldoz a kultúrkapcsolatok ápolására a kevésből is.

„A HIT ISTEN AJÁNDÉKA”

SZENTLÉLEK

Az Isten igéjéből, jó lelkiismeretből és tökéletes hitből a szentlélekről azt valljuk, hogy az Isten lelke... Ez az Isten lelke tanító és jóra igazgató, minden Istenválasztottjának vigasztalója. A híveket vidámmá, bátrakká és az igazság vallásában erőssé teszi.

Ez az Isten lelke teszi az embereket Isten fiaivá, a bűnös embereket bűnbánattartóvá, s vezeti Krisztus Jézussal való társaságra és egyességre. A szentlélek könyörgéshez való bizalmat ad nekünk, hogy félelem nélkül mondhassuk: „Mi Atyánk.”

Ezt a szentlelket sehol a szentírás nem mondja Istennek.

A lélek, a zsidó, görög és latin nyelvben bővebb értelemmel bír, mint a magyarban, mert mi azon az ember okoskodó lelkét értjük, amelyet a fogantatásban nyerünk, nem pedig Isten hathatós erejét, mely onnan felül a világosság Atyjától adatik.

Isten bennünk lakozó erejét valóban tapasztaljuk és érezzük, ha Istennek fiai vagyunk. Isten az ő lelkéből adott nekünk, azáltal visel gondot reánk és irányít. Ez az ő bennünk való lakozása, ez a mi megszentelésünk és szívünknek hit által való megtisztulása, hogy az ő templomává épülhessünk.

A szentírás Isten lelkének akaratot, tanítást, vigasztalást, belső gondolatoknak vizsgálatát tulajdonítja, nem azért, mintha a szentlélek személyében más Isten volna, hanem hogy Istennek lelke által cselekedeteinek módjait kifejezze.

Eszünkbe kell vennünk, hogy mikor Isten lelke eképpen minden teremtetten lényre kiterjed, a szent vagy megszentelő név nincs hozzáértve, mert ezáltal az élet nincs megszentelve, hanem csak ereje mozgatja és hordozza, amint a közmondás tartja: ő benne élünk, mozgunk és vagyunk. Ez az Isten lelke velünk való közlésének első módja. Második, midőn nem életet ad, hanem annak szepítésére bölcsességet és tudományt, mint Saul királynak a prófétaletés lelkét, a filozófusoknak és költőknek a természet felett való erőket és indulatokat, akik nyilván vallották, hogy Isten különös ihletése nélkül egy sem lehetett jelessé. Harmadik módja, midőn az emberi természetet megtisztítja, megújítja és újonnan szüli az öröklétre. Istennek e lelke a megszentelő lélek.

Isten lelke nemcsak megeleveníti és táplálja az embert s külső bölcsességgel ajándékozza meg, hanem megtisztítja természetét, megújítja és újonnan szüli az öröklétre.

Isten lelke, avagy titkos lehellete az életnek oka mibennünk.

Isten lelke azért lakozik bennünk, hogy gyarlóságunkban és erőtlenségünkben gyámolítson, keserűségünkben erősítsen, nyomorúságunkban vigasztaljon és buzgó könyörgésre indítson.

Az a lelki ember, akit Isten lelke megvilágosított. Az Isten fiait Isten lelke hordozza; az emberek csak akkor lehetnek Isten fiai, ha Isten lelke által megújulnak.

BIBLIA

A mi hitünknek alapját, melyen az örökélet nyugszik, a próféták és az apostolok írásából vettük.

A mi Urunk Jézus Krisztusból készített alapon állunk. Ezen akarunk állhatatosan megmaradni az ő segítségével.

Nincs olyan keresztény, kinek az Isten annyi lelket nem adna, hogy a szentírásból meg nem érthetné, mi szükséges az ő üdvösségére. Csak a szentírást meg ne vesse, mert igaz a Krisztus ígérete: Keressetek és találtok, zörgessetek és megnyitattik néktek.

Elég a mi üdvösségünk útjának megkereséséhez a próféták, evangélisták és az apostolok írása. Gyönyörűséges és mennyei étel az evangélium a hívek szívében, melyhez ha valaki hozzátesz valamit, mindjárt méreggé válik.

A szentírás egy Istent mond, nem hármast, egy Krisztust, nem kettőt, egy hitet, egy keresztséget és egy úrvacsorát; semmit sem mond kettősnek.

Sem az evangélisták, sem az apostolok egy szót sem írtak írá-

XVI. századi könyv
nyomai Angliában

Dávid Ferenc közeli munkatársa, Johannes Sommer 1572 nyarán fejezte be a református egyháztörténetből jól ismert *Károlyi Péter* tételei ellen írt könyvét. A „*Refutatio scripti Petri Caroli*” című latin nyelvű könyv egy évtizedig csupán kéziratban terjedt. Kinyomtatására 1582-ben került sor, amikor Matthias *Vehe-Glirius* antitrinitárius könyvsorozat kiadásához kezdett Lengyelországban. *Vehe-Glirius* is Dávid Ferenc környezetéhez tartozott. — Jézus nemimádása tárgyában még Dávidnál is szélsőségebb nézeteket hirdetett. Még mielőtt Dávid ellen vádat emeltek volna, ellenfelei, a kolozsvári tanács a „zsidó doktort” eltávolította a városból. *Vehe-Glirius* elhagyta Erdélyt, de úticsomagjában számos fontos antitrinitárius kéziratot vitt magával, közöttük Sommer említett könyvét, hányatott élete újabb állomására, Lengyelországba. A Krakóban működő Rodeczki nyomdában 1582-ben jelent meg a könyv, de sem a kiadó, sem a nyomdász nem merte ráírni a nevét. Csupán a szerző neve maradt érintetlen, mert Sommer még 1574-ben meghalt.

A „*Refutatio scripti Petri Caroli*” így álnyomdahelyet (Ingolstadt) és álszerkesztő nevet (Theodosius Schimberg) ad meg. *Sommer* könyve jelentős befolyást gyakorolt a XVI–XVII. századi radikális antitrinitárius eszmefejlődésre. Közép-európai olvasottságát korabeli könyvjegyzékek, egyetértő vagy éppen cáfoló hivatkozások bizonyítják. Újabb ismereteink szerint *Sommer* könyve hamar eljutott az akkoriban igen távolinak számító Angliába is, mégpedig nem is akármilyen környezetbe. *John Dee*, az Angliai Erzsébet korabeli „mágus”, aki kortársai és a modern szakirodalom jóvoltából azért kapta ezt a kétes értékű megjelölést, mert kabbalisztikus, alkimista misztikával igyekezett a világ földi és földöntúli titkainak a kifürkészésére, már 1592-ben említi *Sommer* könyvét. *Dee* éveken keresztül élt Csehországban, az 1580-as évek derekán többször látogatást tett Lengyelországban, egy ízben Pozsonyban is megfordult. Járatos volt a kor természettudományában, ismerete a héber, görög és latin klasszikusokat, de érdeklődésének és idejének javát a „szellemekkel” való társalgás kötötte le. Ezt a korabeli mércével mérve nagytudományú angol főnemest behálózta egy *Edward Kelley* nevű honfitársa, akin keresztül beszélgetett különféle földöntúli lényekkel. *Dee* 1587-ben tért vissza Angliába, ahol tovább folytatta misztikus kutatásait és ezzel párhuzamosan könyvbeszerzéseit. Naplójában 1592. október 13-án fel-

jegyezte, hogy a Canterbury-i érseknek bemutatott két eretnek könyvet, és biztatta a püspököt azok megcáfolására. Az egyik könyv az erdélyi unitárius történetből ismert *Christián Francken* egyik műve volt. A másik *Johannes Sommer* 1582-ben kiadott „*Refutatio scripti Petri Caroli*”-ja, — *Theodosius Schimberg*, alias *Matthias Veheglirius* kiadásában. *Franckennal* *John Dee* még csehországi tartózkodása idején személyesen megismerkedett, *Francesco Pucci* 1587. július 5-én mutatta be őket egymásnak. A *Sommer-féle* könyvben található radikális antitrinitárius eszmékkel, vagy ahhoz közelállókmal már évekkel korábban találkozott, ha nem is a legtermészetesebb formában. *John Dee* 1584. június 8-án megdöbbenve hallhatta *Kelleytől* néhány állítólagos „szellem” nyilatkozatát. A földöntúli üzeneteket közvetítő úgy nyilatkozott, hogy *Jézus* nem volt *Isten*, imát intézni hozzá hiábavaló fáradság, az emberiség *Ádám*tól és *Évától* való származtatása nem történeti tény, csupán allegorikus értelmű mese, nincs eredendő bűn stb. Nyilvánvaló, hogy *Edward Kelley* néhány, akkoriban szelvében-hosszában tárgyalt radikális antitrinitárius tételt adott „szellemei” szájába. *Jézus* nemimádása és a hozzá intézett ima feleslegessége körül folytatott vitákban vészelt el *Dávid Ferenc* 1579-ben. A bibliai teremtéstörténet hitelét pedig éppen az a *Jacobus Paleologus* vonta kétségbe, aki az 1580-as évek elején Csehországban élt. *Kelleynek* tehát elég sok földi informátora lehetett. A tény azonban az, hogy *Dee* így vagy úgy, de ismerte a radikális antitrinitáriusok eszmerendszerét, és 1592 októberében két fontos alapmű a kezében volt. Oxford

Dr. Dán Róbert

saikban a lényeg, tulajdonság, a háromság, az öröktől fogva való fiú és annak öröktől fogva való születése felől.

A szentírás bizonyosságát erőszakkal ne vonjuk a mi véleményünk értelmére.

Ha az Írás igaz értelmére akarunk jutni, ne legyünk emberek rabjai, az emberi végzésekhez ne kötelezzük magunkat. Az emberi végzések fényessége ugyanis mindig az igazi értelem fedele és megbántója volt.

A szentírás igaz értelmének kikereséséhez a nyelvek tulajdonságainak ismerete szükséges. De mindenképp felett *Isten* lelkének ereje kell, mely az írás veleje, igaz tanító és magyarázó mestere, világossága és megmutatója, mely még a szegény írástudatlan parasztnak is az írás igaz értelmét megmutatja, annyira, hogy az igazság értelmében gyakran még az igen bölcs deákokat is felülmúlja.

Az Ó- és Újtestamentum közötti különbség megértése és megtanulása nagy világosságot ad az egész szentírásnak.

A törvény *Mózes* által adatott, a kegyelem és igazság *Krisztus* által.

A törvényben a test igazsága volt, az evangéliumban a lélek igazsága mutattatik meg.

Ha az *Isten* igazságát meg akarjuk érteni, el kell választanunk a betűt a lelki értelemről, az árnyéktól a testtől, a sötétséget a világosságtól, mely a két Testamentum közötti különbségben mutatkozik meg. Amint az Újtestamentumban világosabb és tökéletesebb Mestert adott nekünk az *Atya Isten*, úgy világosabb és tökéletesebb tudományt ad nekünk *Krisztus* az Újtestamentumban.

A törvény alatt az emberek gyermekek voltak, rabszolgák. Az evangélium alatt már nem gyermekek, nem rabok, hanem *Isten* fiai. *Krisztus* atyafiai és barátai.

Az Újtestamentum lelke *Krisztust* dicsőíti és az ő evangéliumát, nem pedig *Mózes*t vagy a törvényt. Ez a lélek, a mi üdvösségünk pecsétje, vigasztaló lélek. A törvény lelke viszont a félelemnek, rettegésnek és rabságnak lelke volt, nem a szabadság, vagy fiúság lelke, miként az Újtestamentum lelke.

Az Újtestamentum, az Ótestamentumnak világossága és magyarázata.

Az Újtestamentum világosan jelöli a mi megigazolásunk módját, melynek forrása *Istennek* szerelme.

Valaki e nyilvánvaló különbséget nem látja a két Testamentum között, az a törvényt az evangéliummal összezavarja, *Krisztust* eltörli *Mózes*szel, az árnyéktól és a betűt a testtel és a lélekkel összezavarja.

A kicsi Madonna

Klaus Kenke düreni lelkész írásaiból

Nemrégiben *Belsazar király* lakomájáról hallgattam egy prédikációt. *Ezer főemberének* rendezte a lakomát, és bőven itták a bort. Ez a király megölt, akit akart, és életben hagyott, akit akart, felemelt, vagy megalázott. És ugyanazon az éjszakan megölték *Belsazárt*, a kaldeusok királyát.

Mély benyomást tett rám a prédikátor magyarázata, mely szerint mi nem öljük meg *Belsazárt*. Sem a bennünk levő, sem a körülöttünk élő *Belsazárt*.

Sajnos, nap mint nap, szinte misztikus jelenségként tapasztaljuk, hogy minden leölt *Belsazar* helyén új barbárok támadnak fel, olyanok, mint a lelketlen bürokrácia, vagy az ugyancsak mértéktelen technokrácia. Lehangelő jelenség.

Mennyivel biztatóbb ennek a szomorú igazságnak az ellentéte, melyet az asszony mondott, a kicsi *Madonna*: „Magasztalja az én lel-

kem az Urat. És örvendez az én lelkem az én megtartó *Istenem*-ben... Hatalmas dolgokat cselekedék karjának ereje által; elszéleszté az ő szívük gondolatában felfuvalkodottakat. Hatalmasokat dönté le trónjaikról, és alázatosokat magasztalt fel. Éhezőket töltött be javakkal és gazdagokat küldött el üresen”. (Lukács, 1,46 s köv., *Károli fordítás*).

Ez *Mária* karácsonyi éneke! Aki ezt énekli, az *Isten* alázatos szolgálója. *Mária* ebben az énekben eddig ismeretlen hangon szól: félre nem érthető módon kinyilatkoztatja az isteni forradalmat, a hatalmasok megdöntését. Ez az ének *Izrael* legszegényebb rétegének vágyait visszahangozta. Lélektanilag érthető az éhező tömegeknek ez a radikális gondolkodásmódja. A szegények álmaiban, a jövő gazdagainak hatalmában, jóléte, kérdése maradéktalanul elmúlik. Milyen színes a szegé-

nyek reménysége a jövőt illetően! Minél közvetlenebbül tapasztalom az éhséget, a betegséget, a megpróbáltatást, annál nagyobb a jövőben vetett reménység. Így az utópia lényegében egy színes cselekvő valóság, amit a ma embere készségesen és gyorsan elszíntelenít.

Az ember számára egyetlen út létezik, a reménység. Ez nem felesleges, vagy haszontalan dolog. Színesen, élénken énekeljük a reménység dalát. A kicsi *Madonna* éneke nem külső ciráda, sem műanyag, hanem igazság, békesség és a szent lélek által való öröm.

A szegények, a legyőzöttek álmait, reményeit csak áttételesen, hézagosan ismerjük, mert a történelmet nem ők írták, hanem a mindenkori győztesek, a hatalmasok.

Ezért becses számunkra a kicsi *Madonna* reményekre jogosító karácsonyi éneke.

Németből: Dr. Jakab Jenő

